

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TANRI ALGISI VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ* INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN GOD PERCEPTION AND PERSONALITY TRAITS IN UNIVERSITY STUDENTS

Melike OKTAY**
Ayşe ŞENTEPE LOKMANOĞLU***

Öz

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin Tanrı algısı ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Tanrı ve insan ilişkisi din psikolojisi alanında ele alınan önemli bir konu olmaktadır. Bu çerçevede bireyin duygu ve düşünce dünyasında Tanrı'yı nasıl algıladığı ve Tanrı algısının bireyin kişilik özellikleri ile ilişkisi çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Sakarya Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi 2019-2020 bahar döneminde lisans öğrenimi görmekte olan 400 öğrencidir. Veri toplama aracı olarak, kişisel bilgi formu, Tanrı Algısı (TA) Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin kısa versiyonu (NEO-FFI) uygulanmıştır. Ayrıca anne-baba tutumuna yönelik bir soru da eklenmiştir. Bulguların analizinde ise Mann Whitney U, Kruskal Wallis Testi ve Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin Tanrı algıları ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Olumlu Tanrı algısı ile dışadönüklük, sorumluluk ve uyumluluk kişilik özelliklerinin pozitif ilişkili olduğu, olumsuz Tanrı algısı ile nevroitiklik kişilik özelliğinin pozitif ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada otoriter baskıcı anne tutumu ile büyüyen bireylerin olumsuz Tanrı algısının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik özellikleri, Tanrı Tasavvuru, Beş Faktör Modeli, Anne Tutumu, Baba Tutumu.

Abstract

The purpose of this study is to examine the relationship between university students God perception and personality traits. The relationship between God and human is an important issue addressed in the psychology of religion. In this context, how the individual perceives God in the world of emotion and thought and the effect of these visions on the personality traits of the individual are the basis of our study. The sample of the study consists of 400 undergraduate students at Sakarya University and Uludağ University in the spring term of 2019-2020. As data collection instruments, Personal information form, the Perception of God Scale and Neo-Five Factor Personality Inventory were applied. In addition, a question has been added about parents' attitude. What is the analysis of the findings Mann Whitney U, Kruskal Wallis Test and Spearman correlations analysis were used. It was determined that positive God perception and extroversion, responsibility and agreeableness personality traits were positively correlated; negative God perception and neuroticism personality traits were positively related. Also in the research it was determined that individuals who grew up with authoritarian oppressive mother attitude had a higher negative perception of God.

Keywords: Personality Traits, God Perception, Big Five Model, Mother Attitude, Father Attitude.

* Bu makale "Tanrı Algısı ve Kişilik Özellikleri İlişkisi Üzerine Nicel Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Din Psikolojisi) Din Psikolojisi Yüksek Lisans Öğrencisi, Orcid: 0000-0002-2848-1526, mlk_kty@hotmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Orcid: 0000-0001-8698-7691, asentepe@sakarya.edu.tr

GİRİŞ

Kişilik, bireyi diğer bireylerden ayıran, genetik olarak getirdiği ve sonradan kazandığı özelliklerin bütünüdür. Bireyin yaşamındaki tutum, davranış ve tepkilerini belirleyen önemli bir unsurdur (Özdemir vd., 2012, 567). Kişiliğin ne olduğu üzerine kişilik kuramcılarının ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak kişilik genellikle, "kendimizde ve diğer insanlarda gözlemlediğimiz özellikler ve karakteristikler" olarak anlaşılır (Turan, 2017, 54). Burger ise kişiliğin iki farklı yönü üzerinde durarak kişiliği, "bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler" olarak ifade etmiştir (Burger, 2016, 23).

Kişilik bireyin yaşamı içerisinde büyük bir değişim göstermez. Bu nedenle bireylerin düşünce ve davranışlarında tutarlılık ve devamlılık olması beklenir. Bireylerin farklı durum ve olaylar karşısında gösterdiği davranışların sürekliliği kişilik özellikleri hakkında bilgi edinmeyi sağlar. Buradan hareketle kişilik özelliği "uzun bir süreç içerisinde ve farklı koşullar altında anlam bulan davranış örüntüsü" olarak tanımlanabilir (Million vd., 2019, 38).

Kişiliği açıklamada çeşitli yaklaşımlar ve kuramlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi de ayırıcı kişilik yaklaşımıdır. Ayırıcı özellik yaklaşımı şimdiki zamanın üzerinde durarak yetişkin kişiliğin diğer kişiliklerden farklılaşmasına yoğunlaşır (Morris, 2002, 471). Bireyin başkalarından ayırıcı yanlarını tanımlamaya çalışan bu yaklaşım, çeşitli durumlarda gösterilen davranışların gözlemlenebilen özelliklerine ve bu davranışların tutarlılığına işaret eder. Belirli sayıdaki ayırıcı sıfat ve nitelikleri bir araya getirmeyi amaçlar. Ayırıcı kişilik özelliklerini seçme ve ölçmede ise istatistiksel bir yöntem olan faktör analizi kullanılmaktadır. Faktör analizi yöntemi ile farklı birçok nitelik arasındaki ilişkiler incelenir (Arıcı vd., 1983, 314). Kişiliğin sistematik olarak incelenmesi Allport ile başlamıştır. Daha sonra Cattell, temel kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla anketler, kişilik testleri ve davranış gözlemleri ile veri toplayarak araştırmalar yapmıştır. Araştırmalarının sonucunda faktör analizi yöntemini kullanarak 16 temel kişilik özelliği elde etmiştir (Atkinson vd., 1995, 526). Ayırıcı özellik yaklaşımına katkı sağlayan diğer isim Eysenck'tir. Eysenck, kişiliği dışa dönüklük, içedönüklük ve psikotiklik boyutları ile ele almıştır (Turan, 2017, 62-63). Yapılan araştırmalara, bulunan verilere ek olarak McCrea ve Costa beş temel faktörü içeren bir kişilik modeli ortaya koymuştur. Kişiliğin yapısını incelemek amacı ile faktör analizi yöntemini kullanarak ilk önce dışadönüklük, nevrozizm ve deneyime açıklık olmak üzere kişiliğin üç boyutu üzerinde durmuşlar, daha sonra yaptıkları geniş çaplı çalışmalar sonucunda kişiliğin beş farklı boyutu olduğunu bulmuşlardır (Göksal, 2017, 41). Büyük Beşli (BigFive) ya da Kişiliğin Beş Genel Boyutu olarak bilinen bu özellikler Nevrotiklik, Dışa dönüklük, Açıklık, Uyumluluk, Sorumluluktur. Beş faktörlü modelin üzerine yapılan çalışmalar tutarlı bulgular ürettiği için araştırmacılar bu model üzerinde büyük ölçüde görüş birliğine sahiptir (Burger, 2016, 257).

Kişilik anne karnından itibaren oluşmaya başlar, bireyin sahip olduğu kalıtsal özellikler ve çevresel etkenler ile gelişir. Bireyin içerisinde büyüdüğü aile, çocukluk döneminde anne ve babanın sergilediği tutumlar, yaşadığı toplumun kültürü, dini, inanışları bireyin yaşamını etkiler ve kişiliğine şekil verir. Bu unsurlar kişilik üzerine yapılan birçok çalışmada ele alınarak incelenmiştir. Çalışmamızın odak noktasında ise dinin merkezinde bulunan Tanrı düşüncesi yer almaktadır. Tanrı inancına sahip bir insanın Tanrı algısı duygu, düşünce ve davranışlarına yön verir. Bireyin Tanrı'yı algılama biçimi ve zihninde Tanrı'yı nasıl tasavvur ettiği her bireyde farklılık gösterir (Erdoğan, 2015, 224). Tanrı algısı bireylerin duygu ve düşünceleri sonucunda olumlu ve olumsuz olarak ele alınır. Bireyin Tanrı'yı korkutucu, cezalandırıcı olarak düşünmesi Tanrı'yı olumsuz algılamasına, merhametli, affedici olarak düşünmesi Tanrı'yı olumlu algılamasına neden olabilir. Tanrı zati itibari ile korkutucu bir varlık değildir ancak birey günahlarından dolayı cezalandırılacağı korkusu ile olumsuz bir Tanrı algısına sahip olur (Yapıcı, 1996, 133). Tanrı sevgisi ise bireyi Tanrı'ya bağlamaktadır. Tanrı'yı seven ve merhametli olduğu bilgisine sahip olan birey olumlu Tanrı algısı geliştirmektedir (Güler, 2007, 125). Ülkemizde yapılan bir çalışmada Türk insanının Allah tasavvurunun pozitif tutum ve algı içerisinde şekillendiği ortaya çıkmıştır (Mehmedoğlu, 2011). Farklı bir çalışmada Tanrı algısı ile benlik algısı arasındaki ilişki incelenmiş, olumlu Tanrı algısının olumlu benlik algısı ile, olumsuz Tanrı algısının da olumsuz benlik algısı ile ilişkili olduğunu sonucuna ulaşılmıştır (Güler, 2007a). Bu konu üzerine yurtdışında yapılan bir çalışmada ise Tanrı tasavvuru ve benlik değeri arasındaki ilişki incelenmiş, seven Tanrı tasavvuru ile benlik değeri arasında pozitif yönde, cezalandırıcı Tanrı tasavvuru ile benlik değeri arasında negatif yönde ilişki tespit edilmiştir (Francis vd., 2001, 103-108). Tanrı algısının oluşmasında ve gelişmesinde etkili olan birçok faktör vardır. Bunlar, anne-baba ilişkileri, sosyal çevreyle ilişkiler, benlik algısı ve saygısı, dini okumalar, tartışmalar, Tanrı hakkında öğrenilen bilgiler ve bireyin kendi duygu ve düşünceleridir (Hökelekli, 2016, 118). Yurtdışında yapılan bir çalışmada kişinin baba imajı ile Tanrı tasavvuru

arasında benzerlik olduğu (Vergote vd., 1969), farklı bir çalışmada ise Tanrı tasavvurunun kişinin tercih ettiği ebeveyni ile benzer özelliklere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Nelson, 1971). Tanrı algısı üzerine yapılan çalışmalar çeşitli yönlerden artmaktadır ancak kişilik ile ilişkisi bakımından yapılan çalışmaların yetersiz olduğu fark edilmiştir. Bu nedenle çalışmamızda Tanrı algısı kişilik ile ilişkisi bakımından ele alınmıştır.

Çalışmamızda ele alınan bir diğer konu Tanrı algısı ve kişilik özelliklerinin anne baba tutumu ile ilişkisidir. Anne ve baba, çocuğun farklı yönlerden gelişimlerinin desteklenmesinde önemli rol oynar. Bu nedenle anne ve babanın tutum ve davranışları çocuğu yaşamının her döneminde olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilecek güçtedir (Sezer- Yıldırım, 2018, 86-117). Her anne babanın çocuğa karşı gösterdiği tutum farklıdır. Bu tutum farkları çocuğun ruhsal gelişiminde, davranışlarında ve ilişkilerinde belirli özellikler meydana getirir (Hökelekli, 2015, 182). Anne ve babaların çocuğa karşı tutumları genel olarak,

- Demokratik tutum, koşulsuz sevgi ve saygı gösteren anne baba tutumu,
- Otoriter tutum, baskıcı ve katı kuralların olduğu anne baba tutumu,
- Aşırı koruyucu tutum, kısıtlandırıcı ve müdahaleci anne baba tutumudur (Bilecik, 2017, 12-13).

Anne baba tutumları hem Tanrı algısına hem de kişiliğin oluşmasına etki eden önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Kımtır, 2015; Hökelekli, 2016; Bayraktar, 2019; Dalfidan, 2019). Bu nedenle çalışmamıza anne baba tutumuna ilişkin bir soru eklenmiştir. Yapılan çeşitli araştırmalarda anne baba tutumlarının bireyin kişilik gelişimini, benlik saygısını, kaygı düzeyini ve davranışları etkileyen önemli bir faktör olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Bayraktar, 1995; Ceral- Dağ, 2005; Erkan, 2002).

Bu çalışma Tanrı algısı ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik yapılmıştır. Olumlu ve olumsuz Tanrı algısının farklı kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bireylerin Tanrı algıları ve sahip oldukları kişilik özellikleri belirlenerek aralarındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca anne baba tutumları bu çerçevede ele alınacaktır.

Araştırmaya yönelik olarak cevaplanacak sorular şunlardır: *“Tanrı Algısı ile kişilik özellikleri arasında nasıl bir ilişki ve etkileşim vardır?”, “Olumlu Tanrı Algısı ile hangi kişilik özellikleri arasında ilişki vardır?”, “Olumsuz Tanrı Algısı ile hangi kişilik özellikleri arasında ilişki vardır?”, “*

Tanrı Algısı ve kişilik özelliklerinde cinsiyet değişkenine göre farklılaşma oluşmakta mıdır?”, “Tanrı Algısı ve kişilik özelliklerinde anne baba tutumlarına göre farklılaşma oluşmakta mıdır?”

1. YÖNTEM

1.1. Çalışma Grubu

Bu araştırma 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evreni üniversite öğrencileridir. Araştırmanın örneklemini Sakarya Üniversitesi(200 öğrenci) ve Uludağ Üniversitesi(200 öğrenci) Fen-Edebiyat, Mühendislik, İ.B.F., İşletme, İlahiyat fakültelerinde eğitimlerine devam eden 400 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklemin 204’ü kız öğrenci, 196’sı erkek öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaş ortalaması 21.52 dir. Fakültele göre dağılımları eşit olan öğrencilerin %29’u (116 kişi) birinci sınıf, %13.3’ü (53 kişi) ikinci sınıf, %41’i (164 kişi) üçüncü sınıf, %14.8’i (59 kişi) dördüncü sınıf ve %2’si (8 kişi) hazırlık sınıfı öğrencisidir.

1.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerden veri toplamak amacı ile kullanılan anket üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar, Kişisel bilgi formu, Tanrı Algısı (TA) Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeğidir. Kişisel bilgi formu ile katılımcıların demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, fakülte, sınıf vb.) elde etmek amacıyla sorular sorulmuştur. Kişisel bilgi formuna ayrıca anne-baba tutumu sorusu da eklenmiştir.

1.2.1. Tanrı Algısı (TA) Ölçeği

Araştırmamızda katılımcıların Tanrı algılarını belirlemek amacı ile 2007 yılında Güler tarafından geliştirilen Tanrı algısı ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçekle iki tip Tanrı algısı yönelimini ölçmek hedeflenmiştir. Bunlar “sevgi yönelimli Tanrı algısı” ve “koru yönelimli Tanrı algısı” olarak isimlendirilmişlerdir (Güler, 2007b). Ölçekte olumlu Tanrı algısı, Seven Tanrı, Tanrı’ya yönelik olumlu duygular boyutları ile ölçülmekte, olumsuz Tanrı algısı Uzak/ Umursamaz Tanrı, Korkutan ve Cezalandıran Tanrı, Tanrı’ya yönelik olumsuz duygular boyutları ile ölçülmektedir. Çalışmada alt boyutlara ilişkin isimlendirmeler, Seven Tanrı, Olumlu Tanrı, Umursamaz Tanrı, Cezalandıran Tanrı, Olumsuz Tanrı şeklinde yapılmıştır. Ölçek Sevgi yönelimli Tanrı ve Korku yönelimli Tanrı algısı olarak iki boyut halinde de ele alınabilmektedir. Sevgi Yönelimli Tanrı ve Korku Yönelimli Tanrı Algısına ilişkin toplam puanları da görebilmek adına çalışmaya bu iki boyuttan

alınan puanlar da ayrıca eklenmiştir. Çalışmada bu iki boyut Tanrı Sevgisi Toplam, Tanrı Korkusu Toplam olarak isimlendirilmiştir.

Ölçekte katılımcıların Tanrı hakkındaki duygu ve düşüncelerini belirlemek üzere 22 soru yer almaktadır. Ölçek, (1) Bana Hiç Uygun Değil, (2) Bana Uygun Değil, (3) Bana Biraz Uygun, (4) Bana Oldukça Uygun, (5) Bana Tamamen uygun ifadelerinden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin her alt boyutundan alınan yüksek puan bireyin ilgili boyutun özelliğine sahip olduğunu göstermektedir. Cronbach's alfa değerleri Seven Tanrı için .919, Olumlu duygular için .864, Umursamaz Tanrı için .577, Cezalandıran Tanrı için .485, Olumsuz duygular boyutu için ise .477 bulunmuştur.

1.2.2. Neo Beş Faktör Envanteri (NEO- FFI)

Çalışmamızda bireylerin kişilik özelliklerini ölçmek için Neo Beş Faktör Envanterinin kısa versiyonu (NEO- FFI) kullanılmıştır. Bu ölçek Costa ve McCrea tarafından geliştirilmiş ve Gülgöz tarafından uzun versiyonu Türkçe'ye standardize edilmiştir (Gülgöz, 2002). Ölçek 5'li likert tipindedir ve çalışmamızda 60 maddelik kısa versiyon kullanılmıştır. Neo Beş Faktör Envanteri ile ölçülmek istenen kişilik özellikleri Nevrotiklik, Dışa dönüklük, Açıklık, Uyumluluk ve Sorumluluktur. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach's alfa değerleri Nevrotiklik için .691; Dışadönüklük için .647; Açıklık için .561; Uyumluluk için .783; Sorumluluk için .651 bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarını oluşturan kişilik özellikleri şöyledir:

Nevrotiklik Boyutu:

Bu boyut duygusal dengesizlik olarak da adlandırılmaktadır ve temelinde anksiyete, depresyon, kızgınlık gibi olumsuz duygular bulunmaktadır (Somer vd., 2002, 24). Bireyin duygusal dengesini ya da dengesizliğini ifade etmektedir. Aşırı endişeli, telaşlı kişiler bu boyuttan yüksek puan almakta soğukkanlı, sakin kişiler ise düşük puan almaktadır (Sayar- Dinç, 2018, 107).

Dışadönüklük Boyutu:

Dışadönük kişiler yaşam enerjisi yüksek ve girişkendir. Dışadönüklük boyutu kişiler arası ilişkiler ve sosyal olma ile ilgilidir (Somer vd., 2002, 23). Bu kişiler pozitif, sıcakkanlı ve enerjiktir. Bu boyuttan düşük puan alan kişiler ise dışadönük özelliklerin tam tersi özelliklere sahip olan içedönük kişilerdir (Sayar- Dinç, 2018, 107).

Açıklık Boyutu:

Açıklık boyutu, deneyime açıklık anlamındadır. Güçlü hayal gücü, farklı görüşlere açıklık ve çok yönlü düşünebilme özellikleri bu boyutu oluşturmaktadır. Açıklık boyutundan yüksek puan alan bireyler gelenekten bağımsız düşünce gücüne sahip olmaktadır. Düşük puan alan bireyler ise geleneksel ve yeni düşüncelere kapalı olmaktadır (Burger, 2016, 254).

Uyumluluk Boyutu:

Uyumluluk boyutu, bireyin duygusal özelliklerini anlatmaktadır. Uyumluluk boyutundan yüksek puan alan bireyler rahat, cana yakın arkadaş canlısıdır. Bu boyuttan düşük puan bireyler, huysuz ve geçimsizdir (Sayar- Dinç, 2018, 107).

Sorumluluk Boyutu:

Sorumluluk boyutu, kontrollü ve disiplinli olmayı göstermektedir. Sorumluluğu belirleyen özellikleri içinde barındırır. Bu boyuttan yüksek puan alan bireyler düzenli, planlı ve kararlıdır. Düşük puan alan bireyler ise dikkatsiz ve güvenilmez kişiler olmaktadır (Burger, 2016, 255).

1.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmamıza Sakarya Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat, Mühendislik, İ.İ.B.F., İşletme, İlahiyat fakültesinde öğrenim gören 400 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırma için hazırlanan anket formları Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Etik kurulundan 06.11.2019 tarihinde gerekli etik izin belgesi (sayı: 6192333/000/) alındıktan sonra Şubat 2020 tarihinde ders saati içerisinde ve sınıf ortamında uygulanmıştır. Araştırma ve anket hakkında bilgi verildikten sonra gönüllü olan katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu verilerek anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması yaklaşık 20-25 dakika süre içerisinde tamamlanmıştır.

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak toplanan verilere uygulanan istatistiksel analizler SPSS 21 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile yürütülmüştür. İstatistiksel analizlere geçilmeden önce katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların normal dağılım gösterip göstermediklerinin belirlenmesi amacıyla normal dağılım testi yapılmıştır. Ölçeklerden alınan puanların Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi sonucunda normal dağılım sergilemediği tespit edilmiştir. Ölçeklerin genel olarak normallik varsayımını

karşılımadığı görüldüğünden bu çalışmada, gruplararası karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis Testi, korelasyon analizlerinde ise Spearman korelasyon analizi yürütülmeye karar verilmiştir.

2. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümünde araştırmanın konusu ve problemleri doğrultusunda öğrencilerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

2.1. Üniversite Öğrencilerinin Veri Toplama Araçlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular

Tablo 1: Katılımcıların Ölçeklere İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

	N	ORT	SS	Min-Maks
Tanrı Sevgisi Toplam ¹	400	49.39	11.763	12-60
Tanrı Korkusu Toplam ¹	400	20.01	6.304	10-42
Seven Tanrı ¹	400	33.14	7.914	8-40
Olumlu Tanrı ¹	400	16.25	4.234	4-20
Umursamaz Tanrı ¹	400	6.93	3.229	4-20
Cezalandıran Tanrı ¹	400	5.91	2.589	3-15
Olumsuz Tanrı ¹	400	7.17	2.792	3-14
Nevrotiklik ²	400	36.67	7,095	17-60
Dışadönüklük ²	400	39.74	6,426	19-56
Açıklık ²	400	38.86	6,298	23-58
Sorumluluk ²	400	43.67	7,196	23-60
Uyumluluk ²	400	42.21	6,333	22-58

¹Tanrı Algısı Ölçeği²Neo Beş Faktörlü Kişilik Envanteri

Tablo 1’de üniversite öğrencilerinin araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar, minimum-maksimum puanlar verilmiştir. Araştırma grubunun Tanrı algısı ve kişilik özellikleri değişkenlerinin ortalama puanların bulunduğu Tablo 1’deki Tanrı algısının alt ölçekleri incelendiğinde olumlu Tanrı algısının (*Tanrı sevgisi*) olumsuz Tanrı algısından (*Tanrı korkusu*) daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde ettiğimiz bulguya göre üniversite öğrencilerinin sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip oldukları söylenebilir. Kişilik özelliklerine ilişkin alt boyutların ortalama puanları incelendiğinde diğer boyutlara göre *sorumluluk* boyutunun yüksek düzeyde olduğu, *nevrotiklik* boyutunun düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

2.2. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetleri Bakımından Tanrı Algısı Ölçeği ve Neo Beş Faktör Kişilik Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Tanrı Algılarına İlişkin Bulgular

	Cinsiyet	N	ORT	SS	z	p
Tanrı Sevgisi Toplam	Kadın	204	50.72	10.630	-2.161	.031*
	Erkek	196	47.99	12.716		
Seven Tanrı	Kadın	204	33.95	7.141	-1.713	.087
	Erkek	196	32.30	8.582		
Olumlu Tanrı	Kadın	204	16.77	3.844	-2.222	.026*
	Erkek	196	15.70	4.550		
Tanrı Korkusu Toplam	Kadın	204	19.25	5.789	-2.139	.032*
	Erkek	196	20.79	6.724		
Umursamaz Tanrı	Kadın	204	6.73	3.027	-.947	.344
	Erkek	196	7.14	3.421		
Cezalandıran Tanrı	Kadın	204	5.39	2.277	-3.795	.000*
	Erkek	196	6.44	2.785		
Olumsuz Tanrı	Kadın	204	7.14	2.676	-.109	.913
	Erkek	196	7.20	2.914		

*p<.05

Tablo 2’de üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre Tanrı Algısı Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem Mann Whitney U testi bulguları verilmiştir. Tablo 2’ye baktığımızda üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre Tanrı algısı ölçeğinin *seven Tanrı*, *umursamaz Tanrı*, *olumsuz Tanrı* alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (p>.05). Ancak Tablo 2’ye baktığımızda üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kadın üniversite öğrencilerinin *Tanrı sevgisi* ortalamaları (ort=50.72) erkeklerin ortalamasından (ort=47.99) anlamlı şekilde yüksek görülmekteyken; erkek üniversite

öğrencilerinin *Tanrı korkusu* ortalamaları (ort=20.79) kadınların ortalamasından (ort=19.25) anlamlı bir şekilde yüksektir ($p<.05$).

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular

	Cinsiyet	N	ORT	SS	z	p
Nevrotiklik	Kadın	204	37,80	7,021	-3,048	.002*
	Erkek	196	35,48	6,994		
Dışadönüklük	Kadın	204	40,41	6,526	-2,248	.025*
	Erkek	196	39,02	6,258		
Açıklık	Kadın	204	39,28	6,337	-1,472	.141
	Erkek	196	38,41	6,242		
Sorumluluk	Kadın	204	44,57	7,264	-2.601	.009*
	Erkek	196	42,74	7,022		
Uyumluluk	Kadın	204	43,25	6,319	-3.492	.000*
	Erkek	196	41,13	6,181		

* $p<.05$

Tablo 3'te üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre Kişilik Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem Mann Whitney U testi bulguları verilmiştir. Tablo 3'e baktığımızda üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre Kişilik ölçeğinin *açıklık* boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>.05$); ancak kadın üniversite öğrencilerinin *nevrotiklik*, *dışadönüklük*, *sorumluluk* ve *uyumluluk* ortalama puanlarının erkek öğrencilerin ortalama puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$).

2.3. Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Tanrı Algısı Ölçeğinden ve Neo Beş Faktör Kişilik Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Tablo 4: Katılımcıların Anne Tutumlarına Göre Tanrı Algısına İlişkin Bulgular

	Anne Tutumu	N	ORT	SS	χ^2	p	Z
Tanrı Sevgisi Toplam	Otoriter-baskıcı	39	50.64	6.972	.312	.855	
	Koruyucu-müdahaleci	236	49.71	11.381			
	Eşitlikçi-demokratik	125	48.38	13.534			
Seven Tanrı	Otoriter-baskıcı	39	33.85	4.777	.565	.754	
	Koruyucu-müdahaleci	236	33.37	7.678			
	Eşitlikçi-demokratik	125	32.47	9.059			
Olumlu Tanrı	Otoriter-baskıcı	39	16.79	2.736	.039	.981	
	Koruyucu-müdahaleci	236	16.33	4.088			
	Eşitlikçi-demokratik	125	15.91	4.848			
Tanrı Korkusu Toplam	Otoriter-baskıcı	39	22.46	6.727	6.403	.041*	OB>KM $z=-2.504$; $p=.012$ OB>ED $z=-2.244$; $p=.025$
	Koruyucu-müdahaleci	236	19.57	5.590			
	Eşitlikçi-demokratik	125	20.06	7.245			
Umursamaz Tanrı	Otoriter-baskıcı	39	7.59	3.633	2.360	.307	
	Koruyucu-müdahaleci	236	6.67	2.821			
	Eşitlikçi-demokratik	125	7.22	3.750			
Cezalandıran Tanrı	Otoriter-baskıcı	39	6.69	2.617	6.327	.042*	OB>KM $z=-2.523$; $p=.012$
	Koruyucu-müdahaleci	236	5.62	2.291			
	Eşitlikçi-demokratik	125	6.20	3.013			
Olumsuz Tanrı	Otoriter-baskıcı	39	8.18	2.955	10.117	.006*	OB>ED $z=-2.891$; $p=.004$ KM>ED $z=-2.269$; $p=.023$
	Koruyucu-müdahaleci	236	7.28	2.752			
	Eşitlikçi-demokratik	125	6.64	2.725			

* $p<.05$

Tablo 3'te üniversite öğrencilerinin annelerinin çocuklukta tutumlarına göre Tanrı Algısı Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar, Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testi bulguları verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin annelerinin çocuklukta tutumlarına göre *Tanrı korkusu* ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=6.403$; $p=.041$]. Anneleri *otoriter-baskıcı* olanların *Tanrı korkusu*

ortalamları (ort=22.46) ve alt boyutlardan aldıkları ortalamalar, anneleri *koruyucu-müdahaleci* olanların ortalamalarından (ort=19.57) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur ($z=-2.504$; $p=.012$). Ayrıca anneleri *otoriter-baskıcı* olanların *Tanrı korkusu* ortalamaları (ort=22.46) anneleri *eşitlikçi-demokratik* olanların ortalamalarından (ort=20.06) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur ($z=-2.244$; $p=.025$).

Tablo 5: Katılımcıların Baba Tutumlarına Göre Tanrı Algısına İlişkin Bulgular

	Baba Tutumu	N	ORT	SS	χ^2	p
Tanrı Sevgisi Toplam	Otoriter-baskıcı	60	48.82	11.676	.976	.614
	Koruyucu-müdahaleci	201	49.53	11.273		
	Eşitlikçi-demokratik	139	49.42	12.548		
Seven Tanrı	Otoriter-baskıcı	60	33.00	7.900	.267	.875
	Koruyucu-müdahaleci	201	33.23	7.579		
	Eşitlikçi-demokratik	139	33.06	8.432		
Olumlu Tanrı	Otoriter-baskıcı	60	15.82	4.164	2.179	.336
	Koruyucu-müdahaleci	201	16.30	4.085		
	Eşitlikçi-demokratik	139	16.36	4.487		
Tanrı Korkusu Toplam	Otoriter-baskıcı	60	20.77	6.342	1.835	.399
	Koruyucu-müdahaleci	201	19.86	5.797		
	Eşitlikçi-demokratik	139	19.88	6.977		
Umursamaz Tanrı	Otoriter-baskıcı	60	7.13	3.045	1.264	.532
	Koruyucu-müdahaleci	201	6.75	3.067		
	Eşitlikçi-demokratik	139	7.10	3.529		
Cezalandıran Tanrı	Otoriter-baskıcı	60	6.32	2.561	2.591	.274
	Koruyucu-müdahaleci	201	5.79	2.393		
	Eşitlikçi-demokratik	139	5.89	2.861		
Olumsuz Tanrı	Otoriter-baskıcı	60	7.32	2.937	2.957	.228
	Koruyucu-müdahaleci	201	7.32	2.670		
	Eşitlikçi-demokratik	139	6.89	2.899		

* $p<.05$

Üniversite öğrencilerinin babalarının çocuklukta tutumlarına göre Tanrı Algısı Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 6: Katılımcıların Anne tutumlarına Göre Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular

	Anne Tutumu	N	ORT	SS	χ^2	p
Nevrotiklik	Otoriter-baskıcı	39	39,43	7,489	5.997	.050
	Koruyucu-müdahaleci	236	36,70	6,902		
	Eşitlikçi-demokratik	125	35,74	7,159		
Dışadönüklük	Otoriter-baskıcı	39	38,94	5,977	1.078	.583
	Koruyucu-müdahaleci	236	39,59	6,375		
	Eşitlikçi-demokratik	125	40,24	6,665		
Açıklık	Otoriter-baskıcı	39	37,69	6,724	.812	.666
	Koruyucu-müdahaleci	236	39,00	5,901		
	Eşitlikçidemokratik	125	38,94	6,879		
Sorumluluk	Otoriter-baskıcı	39	42,30	7,086	5.596	.061
	Koruyucu-müdahaleci	236	43,36	7,217		
	Eşitlikçi-demokratik	125	44,69	7,121		
Uyumluluk	Otoriter-baskıcı	39	42,43	6,086	.032	.984
	Koruyucu-müdahaleci	236	42,15	6,176		
	Eşitlikçi-demokratik	125	42,25	6,739		

* $p<.05$

Tablo 5'te üniversite öğrencilerinin annelerinin çocuklukta tutumlarına göre Neo Kişilik Envanterinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar, Kruskal Wallis testi bulguları verilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin annelerinin çocuklukta tutumlarına göre Neo Kişilik Envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 7: Katılımcıların Baba Tutumlarına Göre Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular

	Baba Tutumu	N	ORT	SS	χ^2	p	z
Nevrotiklik	Otoriter-baskıcı	60	37,51	8,043	1.535	.494	
	Koruyucu-müdahaleci	201	36,86	6,951			
	Eşitlikçi-demokratik	139	36,02	6,862			
Dışadönüklük	Otoriter-baskıcı	60	37,75	6,529	6.906	.032	OB<KM z=-2.330; p=.020 OB<ED z=-2.434; p=.015
	Koruyucu-müdahaleci	201	39,86	5,985			
	Eşitlikçi-demokratik	139	40,40	6,860			
Açıklık	Otoriter-baskıcı	60	38,48	7,122	.535	.765	
	Koruyucu-müdahaleci	201	38,72	5,828			
	Eşitlikçi-demokratik	139	39,22	6,600			
Sorumluluk	Otoriter-baskıcı	60	42,61	8,132	4.011	.135	
	Koruyucu-müdahaleci	201	43,35	6,987			
	Eşitlikçi-demokratik	139	44,60	7,013			
Uyumluluk	Otoriter-baskıcı	60	41,36	6,284	3.099	.212	
	Koruyucu-müdahaleci	201	42,76	6,353			
	Eşitlikçi-demokratik	139	41,78	6,297			

* $p<.05$

Tablo 6'da üniversite öğrencilerinin babalarının çocuklukta tutumlarına göre Neo Kişilik Envanterinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar, Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testi bulgularına yer verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin babalarının çocuklukta tutumlarına göre Neo Kişilik Envanterinin *nevrotiklik*, *açıklık*, *sorumluluk* ve *uyumluluk* boyutlarından aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmamışken ($p>.05$); *dışadönüklük* boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<.05$).

Babaları *koruyucu-müdahaleci* olanların kişiliğin *dışadönüklük* boyutuna ait ortalamaları (ort=39.86), babaları *otoriter-baskıcı* olanların ortalamalarından (ort=37.75) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur ($z=-2.330$; $p=.020$). Ayrıca babaları *eşitlikçi-demokratik* olanların kişiliğin *dışadönüklük* boyutuna ait ortalama puanları (ort=40.40), babaları *otoriter-baskıcı* olanların ortalama puanlarından (ort=37.75) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur ($z=-2.434$; $p=.015$). Buna göre, babalarını *koruyucu-müdahaleci* ve *eşitlikçi-demokratik* olarak değerlendiren üniversite öğrencileri, babalarını *otoriter-baskıcı* olarak değerlendiren öğrencilere göre daha *dışadönüktür*.

2.4. Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Boyutları ve Tanrı Algısı Arasındaki İlişkiler

Tablo 8: Katılımcıların Neo Beş Boyutlu Kişilik Envanteri ve Tanrı Algısı Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

	Nevrotiklik	Dışadönüklük	Açıklık	Sorumluluk	Uyumluluk
Tanrı Sevgisi Toplam	-,016	,160**	-,040	,231**	,257**
Seven Tanrı	-,027	,143**	-,035	,196**	,233**
Olumlu Tanrı	-,017	,148**	-,048	,258**	,251**
Tanrı Korkusu Toplam	,141**	-,111*	,016	-,252**	-,280**
Umursamaz Tanrı	,040	-,097	-,015	-,203**	-,306**
Cezalandran Tanrı	,093	-,092	,007	-,176**	-,231**
Olumsuz Tanrı	,195**	-,035	,037	-,169**	-,164**

* $p<.05$; ** $p<.01$

Tablo 8'de üniversite öğrencilerinin Neo Beş Boyutlu Kişilik Envanteri ve Tanrı Algısı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki Spearman Korelasyon analizi bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 8'e baktığımızda Tanrı algısı ve kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre kişiliğin *nevrotiklik* boyutu, Tanrı Algısı Ölçeğinin *Tanrı korkusu toplam* ($r=.141$; $p<.01$) ve *olumsuz Tanrı* ($r=.195$; $p<.01$) alt boyutları ile pozitif bir ilişkiye sahipken; *seven Tanrı*, *olumlu Tanrı*, *umursamaz Tanrı*, *cezalandıran Tanrı* alt boyutları ile ilişkili bulunamamıştır ($p>.05$). Diğer bir ifadeyle katılımcıların *nevrotiklik* düzeyi arttıkça, Tanrıyı olumsuz özellikleri ile algılama eğilimleri de artmaktadır.

Yapılan analizlerde kişiliğin *dışadönüklük* boyutu, *umursamaz Tanrı*, *cezalandıran Tanrı*, *olumsuz Tanrı* boyutları ile ilişkili bulunamamıştır ($p>.05$). Ancak kişiliğin *dışadönüklük* boyutu, Tanrı Algısı Ölçeğinin *Tanrı sevgisi Toplam* ($r=.160$; $p<.01$), *seven Tanrı* ($r=.143$; $p<.01$), *olumlu Tanrı* ($r=.148$; $p<.01$) alt boyutları ile pozitif bir ilişkiye sahipken; *Tanrı korkusu toplam* ($r=-.111$; $p<.05$) alt boyutu ile negatif bir ilişkiye sahiptir. Diğer bir ifadeyle katılımcıların *dışadönüklük* düzeyleri arttıkça, Tanrıyı olumlu özellikleri ile algılama eğilimleri artarken, Tanrıyı olumsuz özellikleri ile algılama eğilimleri azalmaktadır.

Yapılan analizlerde elde edilen bir diğer bulguya göre, kişiliğin *Açıklık* boyutu ile Tanrı Algısı ölçeğinin herhangi bir boyutu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p>.05$).

Tablo 8'e göre kişiliğin *Uyumluluk* ve *Sorumluluk* boyutları, Tanrı Algısı Ölçeğinin *Tanrı sevgisi Toplam*, *seven Tanrı*, *olumlu Tanrı* alt boyutları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahipken ($p<.01$); *Tanrı korkusu toplam*, *umursamaz Tanrı*, *cezalandıran Tanrı*, *olumsuz Tanrı* alt boyutları ile negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir ($p<.01$). Diğer bir ifadeyle katılımcıların *sorumluluk* ve *uyumluluk* düzeyleri arttıkça Tanrıyı olumlu özellikleri ile algılama ve tasavvur etme eğilimleri artarken, Tanrıyı olumsuz özellikleri ile algılama eğilimleri azalmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma Sakarya Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat, Mühendislik, İ.B.F., İşletme, İlahiyat fakültesi 2019-2020 yılı bahar döneminde eğitim-öğretim gören üniversite öğrencileri örnekleminde Tanrı algısı ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmamızda cinsiyet değişkeni ve anne baba tutumları açısından Tanrı algısı ve kişilik özelliklerinin değişiklik gösterip göstermediği de araştırılmıştır.

Ölçeklerden alınan puanlar doğrultusunda üniversite öğrencilerinin olumlu Tanrı algısı olumsuz Tanrı algısına göre çok daha yüksektir. Buna göre öğrencilerin Tanrı algılarının olumlu/ sevgi yönelimli olduğu, merhametli, seven, affeden gibi sıfatlarla Tanrı'yı algıladıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Çalışmamıza benzer şekilde Bacanlı'nın üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada hiçbir öğrencinin Tanrı'yı cezalandırıcı olarak görmediği, Tanrı'yı sevgi yönelimli algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Bacanlı, 1995). Yapıcı'nın Allah ve Kutsal kavramlarının çağrıştırdığı anlamları incelediği çalışmasında gençlerin Allah algısının olumlu yönde olduğuna ulaşılmıştır (Yapıcı, 2004). Mehmedoğlu'nun Müslüman-Türk milletine mensup bireyler üzerinde yaptığı çalışmada Türk insanın Allah tasavvurunun pozitif yönde olduğu sonucu elde edilmiştir (Mehmedoğlu, 2011). Yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular Tanrı algısının genelde olumlu olduğu yönündedir ve bu araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri puanlarının ortalamalarına baktığımızda en yüksekten düşüğe doğru *sorumluluk*, *uyumluluk*, *dışadönüklük*, *açıklık* ve *nevrotiklik* olarak sıralanmaktadır. Cinsiyete göre kişilik özelliklerinin farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yaptığımız analiz sonuçlarına baktığımızda üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre Kişilik Envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre Kişilik ölçeğinin *açıklık* boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilememişken; kadın üniversite öğrencilerinin *nevrotiklik*, *dışadönüklük*, *sorumluluk* ve *uyumluluk* ortalama puanlarının erkek öğrencilerin ortalama puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde bu konu ile ilgili yapılan çalışmalarda farklı sonuçların elde edildiğini görüyoruz. Yapılan çeşitli çalışmalarda bazı kişilik özellikleri ile cinsiyet arasında farklılaşma olduğu, bazı kişilik özellikleri ile ise farklılaşma olmadığına ulaşılmıştır. Yüce'nin gençlerde dini yönelim ve kişilik üzerine yaptığı çalışmada cinsiyet faktörü ile kişiliğin *dışadönüklük* ve *açıklık* özellikleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı, *nevrotiklik*, *sorumluluk* ve *uyumluluk* ile farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yüce, 2009). Şentepe ve Güven'in yaptığı çalışmada kadınların erkeklere göre *uyumluluk* düzeyinin daha yüksek olduğu, diğer boyutlarda ise anlamlı düzeyde farklılık olmadığı bulunmuştur (Şentepe- Güven, 2015). Uysal'ın yaptığı çalışmada ise cinsiyet ile kişiliğin sadece *sorumluluk* boyutu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur, kadınların *sorumluluk* düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Uysal, 2006). Yaşam doyumu ve kişilik özellikleri ilişkisi üzerine yapılan güncel bir çalışmada uyumluluk, sorumluluk ve açıklık boyutlarında kadınların ortalama puanlarının erkeklerin puanlarından anlamlı şekilde daha yüksek

olduğu tespit edilmiştir (Bulut- Yıldız, 2020). Çalışmamızdan elde edilen bulgulara ve yapılan araştırmalara bakıldığında cinsiyetin kişilik özellikleri üzerinde belirli bir düzeye kadar etkisi olduğu söylenebilir.

Cinsiyete göre Tanrı algısının farklılaşp farklılaşmadığına baktığımızda genel olarak üniversite öğrencilerinin olumlu Tanrı algısına sahip oldukları görülmektedir ancak kadın üniversite öğrencilerinin Tanrı sevgisi ortalamaları erkeklerin ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Erkek öğrencilerin ise Tanrı korkusu ortalamalarının kadınların ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bakımdan kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre Tanrı algısının daha olumlu olduğu söylenebilir. Yapılan bazı araştırmalarda çalışmamızdaki bulgular ile benzer olarak iki cinsiyetin de olumlu Tanrı tasavvurlarına sahip olduğu ancak kadınların erkeklere göre daha olumlu Tanrı tasavvurlarına sahip oldukları görülmüştür (Seyhan, 2014; Mehmedoğlu, 2011; Yıldız- Ünal, 2017). Çalışmamızdan elde edilen sonuca göre Tanrı algısı ve kişilik özelliklerinde cinsiyet değişkenine göre farklılaşma oluşmaktadır.

Anne babanın çocuğa karşı tutumu kişiliğinin gelişmesinde olumlu kişilik özelliklerine sahip bir birey olmasında büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmamızda anne baba tutumlarına göre kişilik özelliklerinde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan analizlerde kişilik özelliklerinde anne tutumu açısından farklılaşma belirlenmemiştir. Ancak kişiliğin sadece dışadönüklük boyutunda baba tutumu açısından farklılaşma tespit edilmiştir. Buna göre, babalarını *koruyucu-müdahaleci* ve *eşitlikçi-demokratik* olarak değerlendiren üniversite öğrencilerinin, babalarını *otoriter-baskıcı* olarak değerlendiren öğrencilere göre daha *dışadönük* olduğu tespit edilmiştir.

Anne baba tutumlarının, çocuğun pek çok yönden gelişimini etkilediği gibi Tanrı algısını/tasavvurunu da etkilediği düşünülmektedir (Kımtır, 2015, 40). Çalışmamızda Tanrı algısı ile anne tutumu arasında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Çocuklukta anneleri *otoriter-baskıcı* tutuma sahip olan öğrencilerin Tanrı korkusu ortalamaları, *koruyucu-müdahaleci* ve *eşitlikçi-demokratik* olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Buna göre *otoriter* ve *baskıcı* anne tutumunun öğrencilerde olumsuz Tanrı algısı oluşmasında etkili olduğu söylenebilir. Üniversite öğrencilerin babalarının çocuklukta tutumlarına göre kişilik ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında ise anlamlı fark bulunmamıştır. Çalışmamızdan elde edilen sonuca göre Tanrı algısı ve kişilik özelliklerinde anne baba tutumlarına göre farklılaşma olduğu görülmektedir.

Tanrı algısı ve kişilik özellikleri arasında ilişki incelendiğinde, dışadönüklük kişilik özelliğinin Tanrı sevgisi toplam, seven Tanrı, olumlu Tanrı boyutları ile pozitif yönde ilişkiye sahip olduğu, Tanrı korkusu toplam boyutu ile ise negatif yönde bir ilişkiye sahip olduğu bulgulanmıştır. Dışadönüklük ile Tanrı algısı ölçeğinin diğer boyutları arasında ilişki bulunamamıştır. Nevrotiklik kişilik özelliği Tanrı korkusu toplam ve olumsuz Tanrı alt boyutu ile pozitif yönde bir ilişkiye sahipken, diğer boyutlar ile nevrotiklik kişilik özelliği arasında ilişki bulunamamıştır. Sorumluluk ve uyumluluk kişilik özellikleri ile Tanrı sevgisi toplam, seven Tanrı, olumlu Tanrı boyutları arasında pozitif yönde, Tanrı korkusu toplam, umursamaz Tanrı, cezalandıran Tanrı, olumsuz Tanrı boyutları arasında negatif yönde ilişki elde edilmiştir. Açıklık kişilik özelliği ile Tanrı algısı ölçeği boyutları arasında ise herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Elde edilen bu sonuçlara göre dışadönüklük, sorumluluk ve uyumluluk düzeyi yüksek olan öğrenciler Tanrı'yı olumlu özellikleri ile algılamaktadırlar. Nevrotiklik düzeyi yüksek olan öğrencilerin ise Tanrı'yı daha çok olumsuz özellikleri ile algıladıkları söylenebilir.

Olumlu Tanrı algısı ile dışadönüklük, sorumluluk ve uyumluluk kişilik özellikleri arasında ilişki olduğu, olumsuz Tanrı algısı ile nevrotiklik kişilik özelliği arasında ilişki olduğu elde ettiğimiz sonuçlar arasındadır. Nevrotiklik düzeyi yüksek bireyler kaygı, öfke, korku gibi olumsuz duygulara eğilimlidir. Bu açıdan olumsuz Tanrı algısına sahip öğrencilerin nevrotiklik kişilik özelliğine sahip olmaları anlamlı olarak değerlendirilebilir. Öztürk'ün kişilik ve Tanrı algısı üzerine yapmış olduğu araştırmada kişilik yapısının Tanrı algısını belirlediği sonucuna ulaşılmıştır. Sorumluluk kişilik özelliğinin katılımcıların olumsuz Tanrı algıları arasında ilişki olduğu, katılımcıların sorumluluk düzeyleri arttıkça olumsuz Tanrı algısı düzeylerinin düşmekte olduğu, sorumluluk düzeyleri düştükçe olumsuz Tanrı algılarının artmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Öztürk, 2019). Bu sonuç çalışmamızdan elde ettiğimiz bulgularla kısmen benzerlik göstermektedir. Yanı sıra farklı değişkenler ile yapılan çalışmalarda, olumlu Tanrı tasavvuru ile benlik algısı arasında ilişki tespit edilmiş, Olumlu Tanrı tasavvuruna sahip bireylerin benlik algıları yüksek çıkmıştır (Koç, 2011). Başka bir çalışmada ise Tanrı algısı ile hoşgörülü eğilim düzeyi arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur (Arıcı- Tokur, 2017). Dindarlık ve kişilik özellikleri ilişkisinin incelendiği bir araştırmada katılımcıların en yüksek düzeyde sahip oldukları kişilik özellikleri uyumluluk ve sorumluluk olarak bulunmuş, en düşük düzeyde sahip oldukları kişilik özelliği ise nevrotiklik olarak bulunmuştur. Dindarlık ile nevrotiklik arasında negatif yönde ilişki olduğu, dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk arasında ise pozitif

yönde ilişki olduğu elde edilmiştir. Çalışmada açıklık boyutu ile dindarlık arasında ise anlamlı ilişki bulunamamıştır (Şentepe- Güven, 2015). Dindarlık ve kişilik özelliklerinin incelendiği çalışma ile çalışmamızdan elde edilen sonuçların benzerlik göstermesi de manidardır.

Çalışmamızdan elde ettiğimiz genel sonuç, Tanrı algısı ve kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine ve anne baba tutumlarına göre farklılaştığı, çocukluk dönemi baba tutumunun kişilik özelliklerini, anne tutumunun ise Tanrı algısını etkilediği, Tanrı algısı ve kişilik özellikleri arasında ilişki olduğu, olumsuz Tanrı algısı ile nevrozistik kişilik özelliği arasında pozitif yönde ilişki olduğu, olumlu Tanrı algısı ile sorumluluk, dışadönüklük ve uyumluluk kişilik özellikleri arasında pozitif yönde ilişki olduğu şeklindedir. Tanrı algısının kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu, cinsiyet ve anne baba tutumlarının Tanrı algısı ve kişilik özelliklerini etkileyen faktörler olduğu yaptığımız araştırma ile desteklenmiştir. Tanrı algısı ve kişilik özelliklerinin incelendiği bu çalışma alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Arıcı, Hüsnü vd. (1983). *Davranış Bilimlerine Giriş*. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Arıcı, İsmail - Tokur, Behlül (2017). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Tanrı Algıları ve Hoşgörü Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Journal of Turkish Studies*,12/10, s.31-48.
- Atkinson, Rita L. (1995). *Psikolojiye Giriş 2*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Bacanlı, Hasan (1995). Tanrı ve Peygamber Kavramları (Selçuk Bir Araştırma). *Din Eğitimi Araştırma Dergisi*, 2, s.155-163.
- Bayraktar, Mehmet Faruk (1995). Ailenin Eğitim Görevi. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2, s.117-142.
- Bulut, Berrin M.- Yıldız, Murat (2020). Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumlarına Etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*,24/2, s.397-412.
- Burger, Jerry M. (2016), *Kişilik*. İstanbul: Kakünüs Yayınları. 5. Baskı.
- Bilecik, Sümevra (2017). Anne Baba Tutumlarının Bireylerin Din Algısına Etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15/33, s. 7-38.
- Ceral, Sinem - Dağ, İhsan (2005). Dini Yönelim Biçimleri ve Öznel Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi: Üniversite Örnekleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12/29, s. 223-246.
- Erkan, Zülal (2002). Sosyal Kaygı Düzeyi Yüksek ve Düşük Ergenlerin Ana Baba Tutumlarına İlişkin Nitel Bir Çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/10, s. 120- 133.
- Francis, Leslie vd. (2001). God Images and Self-worth Among Adolescents In Scotland. *Mental Health, Religion&Culture*, 4/2, s. 103-108.
- Göksal, Mustafa (2017). *Sınıf Öğretmenlerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Güler, Özlem (2007b). Tanrı Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *AÜİFD*, 48/1, s. 123-133.
- Güler, Özlem. *Tanrıya Yönelik Atıflar, Benlik Algısı ve Günahkarlık Duygusu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülgöz, Sami. (2002). Five-Factor Model and NEO-PI-R in Turkey. The Five-Factor Model of Personality Across Cultures, *KluwerAcademic/Plenum Publishers*, s.175-195.
- Hökelekli, Hayati (2016). *Din Psikolojisine Giriş*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Kımtar, Nurten (2015). İlgili - Seven Anne - Baba Tutumları İle Din ve Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 18/46, s. 9-44.
- Koç, Ayşe (2011). *Üniversite Öğrencilerinde Tanrı Tasavvuru, Benlik Algısı ve Öfke Yaşantısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi (2011). *Tanrıyı Tasavvur Etmek*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Millon, Theodore (2019). *Modern Yaşamda Kişilik Bozuklukları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Morris, Charles G. (2002). *Psikolojiyi Anlamak*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Nelson, Marvin O. (1971). The Concept of God and Feeling Stoward Parents. *Journal of Individual Psychology*, 27/1, s. 46-49.
- Öztürk, Bala (2019). *Tanrı Algısı Kişilik İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Sayar, Kemal - Dinç, Mehmet (2018). *Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Seyhan, Beyazıt Yaşar (2014). Üniversite Öğrencilerinde Tanrı Tasavvuru ve Psikolojik İyi Olma Hali Arasındaki İlişkiler. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18/1, s. 65-97.
- Sezer, Özcan - Yıldırım, Oğuzhan (2018). Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Kendilerini Değerlendirmelerinin ve Kardeş İlişkilerinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1/1, s. 86-117.
- Somer, Oya vd. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanterinin Geliştirilmesi 1: Ölçek ve Alt Ölçeklerinin Oluşturulması. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 17/49, s. 21-33.
- Şentepe, Ayşe - Güven, Metin (2015). Kişilik Özellikleri ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/31, s. 27-44.
- Turan, Yahya (2002). *Kişilik ve Dindarlık*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Uysal, Veysel (2006). *Türkiye'de Dindarlık ve Kadın*. İstanbul: DemYayınları.
- Vergote Antoine vd. (1969). Concept of God and Parental Images. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 8/1, s. 79-87.
- Yapıcı, Asım (1996). *Dini Yaşayışta Töbeye Din Psikolojik Bir Yaklaşım*. Yayımlanmamış Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Yapıcı, Asım (2004). Allah ve Kutsal Kavramlarının Çağrıştırdıkları Anlamlara Sosyo-Psikolojik Bir Bakış: Çukurova Üniversitesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2/7-8, s. 169-206.
- Yüce, Fatma (2009). *Gençlerde Dindarlık ve Kişilik Özellikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.